
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- Οι πρωτόγονοι λαοί (τότε και τώρα...),
«δεν έχουν» ιστορία,
όχι γιατί δεν έχουν γραφή,
αλλά γιατί δεν έχουν **ισχυρή αίσθηση του χρόνου**:
- Η «**Άγρια Σκέψη**», η πρωτόγονη σκέψη,
η σκέψη των «**ψυχρών κοινωνιών**»,
χαρακτηρίζεται από την **α-χρονικότητά** της:
συλλαμβάνει τον κόσμο ως ολότητα,
συγχρονικά και διαχρονικά,
δεν ξεχωρίζει παρελθόν, παρόν και μέλλον...
(Claude Lévi-Strauss)

Παράδειγμα σύγχρονης α-χρονικότητας

- Ο διάσημος γλωσσολόγος **Daniel Everett** ταξίδεψε το 1977 στον Αμαζόνιο για να ζήσει με μια φυλή του Αμαζονίου, τους **Pirahã**.

■ Στην αρχή ήθελαν να τον σκοτώσουν, αλλά ως εξαιρετικός γλωσσολόγος κατάλαβε τις λέξεις που πρόδιδαν το σκοπό τους και οι ιθαγενείς από εκεί και πέρα τον σεβάστηκαν.

■ Τι αφηγήθηκε μετά;

Πως η φυλή αυτή του Αμαζονίου είναι **η πιο ευτυχισμένη στον κόσμο.**

■ Γιατί είναι ευτυχισμένοι;

Οι λόγοι είναι πολλοί.

Κατ' αρχάς δεν μιλούν ποτέ για το παρελθόν ή το μέλλον.

Δεν ξέρουν να μετρούν και ξέρουν μόνο αν κάτι είναι πολύ ή λίγο.

Δεν έχουν ιδιοκτησία και δεν υπάρχει καθόλου εγκληματικότητα μεταξύ τους. Κοιμούνται αρκετές φορές την ημέρα αλλά για ένα 20λεπτο,
αφού πιστεύουν ότι ο πολύς ύπνος τους αφαιρεί δυνάμεις.

■ Πάνω απ' όλα φυσικά είναι η απλή τους ζωή και η απλή γλώσσα τους, που δεν έχει αόριστο, ούτε μέλλοντα.

Οι αριθμοί δεν τους λένε τίποτα.

Όχι απλά επειδή δεν τους γνωρίζουν, αλλά γιατί δεν καταλαβαίνουν την έννοια τους.

■ Ο Everett προσπάθησε να τους μάθει να μετρούν αλλά, μετά από έναν χρόνο προσπαθειών, κανείς δεν μπορούσε να μετρήσει μέχρι το δέκα.

■ Ζουν μόνο στο τώρα. Πιστεύουν πως «όλα είναι το ίδιο, κάτι πάντα υπάρχει». Αν κάτι δεν έχει σημασία μια δεδομένη στιγμή, ξεχνιέται εύκολα...

■ Αιγύπτιοι, Βαβυλώνιοι, Ασσύριοι, Χετταίοι, Κινέζοι...

→ Ενδιαφέρθηκαν πριν από τους Έλληνες για την καταγραφή των γεγονότων σε επιγραφές ή σε έγγραφα...

Αλλά δεν ενδιαφέρθηκαν για μια **συνεχή ιστορική αφήγηση**,

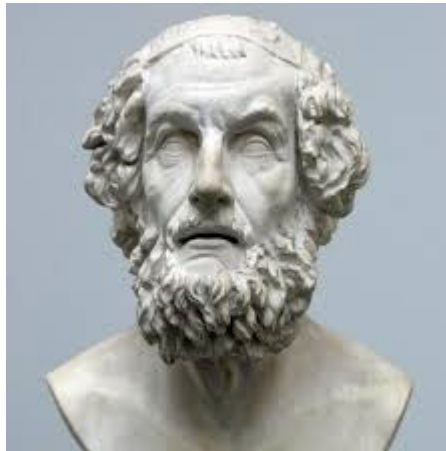
ούτε έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στη **χρονολογία**

(= έτσι μιλάμε για «**δυνητικές μορφές ιστορίας**»)

1) 8ος αιώνας: ΟΜΗΡΟΣ

→ τα πρώτα σπέρματα της ιστορίας

(= ένταξη γεγονότων
σε **χρονολογική σειρά**
και **αλληλεξάρτηση** μεταξύ τους)

2) 7ος αιώνας: Ανάδειξη της πόλης-κράτους:

**= οριοθέτηση τειχών,
αυτοδιοικούμενη κοινότητα,
ενεργός συμμετοχή του πολίτη,
«πολιτική ταυτότητα»,**

 αφήγηση αυτής της ταυτότητας...

▶ Αλλά και με τον Β' Ελληνικό Αποικισμό:

ταξίδια, συναλλαγές,
γνωριμία νέων κόσμων,
«**νέες περιέργειες**»

3) 6ος αιώνας: Ίωνες «ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ»

→ *Εκαταίος ο Μιλήσιος*

- Συνέλεξαν πλούσιο γενεαλογικό, εθνογραφικό και γεωγραφικό υλικό,

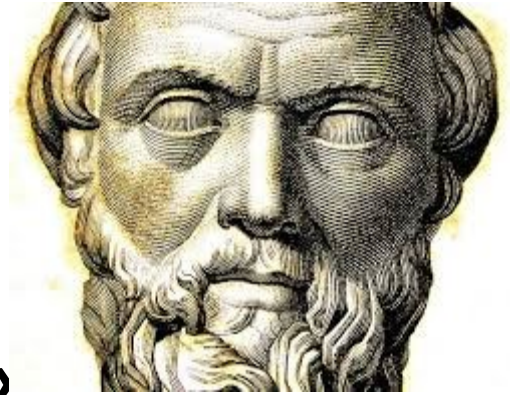
καθιέρωσαν τον **πεζό λόγο** αντί για τον **ποιητικό**,

προσπάθησαν να βάλουν
στη θέση του **μύθου** τη **λογική...**

4) 485 – 425 π. Χ: ΗΡΟΔΟΤΟΣ

- «*Ο Πατέρας της Ιστορίας*» (Κικέρων)
- «*Ο Όμηρος της ιστοριογραφίας*»
- Έργο του: οι «*Περσικοί Πόλεμοι*»
- Στα χρόνια του δημιουργείται η επιθυμία μιας *αφήγησης σε σειρά*, για να ερμηνευτούν και να μείνουν στη μνήμη *τα θαυμαστά έργα των Ελλήνων ηρώων*

- Επιχείρησε να δώσει **περισσότερο επιστημονικές ερμηνείες** στα γεγονότα, χρησιμοποίησε την **αυτοψία**,

προσπάθησε να ελέγξει τις πηγές του,

είχε ιδιαίτερο **λογοτεχνικό χάρισμα**,

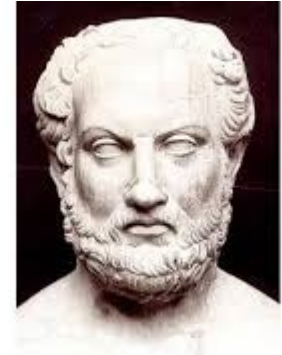
έγραψε μέσα σε ένα παντοδύναμο πλαίσιο **προφορικής παράδοσης**

→ Διάσημος για τις «**παρεκβάσεις**» του
(= **καταχώριση πλήθους γεωγραφικών και εθνογραφικών πληροφοριών**)
και τις «**νουβέλες**» του
(= **σύντομες λογοτεχνικές αφηγήσεις**)

- Δημιούργησε μια πολυεπίπεδη αφήγηση

5) 460 – 399 π. Χ.: ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

- Ο πρώτος «επιστήμονας ιστορικός», εγκαινιάζει την «**πολιτική ιστορία**»
- Έργο του ο «**Πελοποννησιακός Πόλεμος**»
- Στόχος: η εξακρίβωση της αλήθειας
- Μέθοδος: ταξίδια, αυτοψίες, ερώτηση μαρτύρων, διασταύρωση πληροφοριών, έρευνα αρχείων και εγγράφων, χρήση λογικών μεθόδων για τα γεγονότα του απώτερου παρελθόντος

«**εικότα**» {= ενδείξεις} «**αποδείξεις**» {= τεκμήρια}

- Προσπάθησε να διαχωρίσει τα «**εικότα**» {= ενδείξεις} από τις «**αποδείξεις**» {= τεκμήρια}
- Διαχωρισμός αιτίων και αφορμών
- Παρουσίαση των γεγονότων κατά αντιθετικά ζεύγη
- Παράθεση δημηγοριών ιστορικών προσώπων
(το 1/5 του έργου του)
→ λ.χ. ο «**Επιτάφιος**» του Περικλή
- Τήρηση μιας αυστηρά χρονολογικής σειράς
- Γλώσσα: **Αττική διάλεκτος** με λογοτεχνικό ύφος
- Το μόνο εξωλογικό στοιχείο: η τύχη

Ο Θουκυδίδης για αιώνες θεωρείτο ο κατ' εξοχήν «αντικειμενικός ιστορικός»

■ ΑΛΛΑ:

■ Η **Jacqueline de Romilly** να συμπεράνει ότι στο έργο του γίνεται φανερός «ο ενεργός και δημιουργικός ρόλος που παίζει ο ιστορικός στην επεξεργασία των ιστορικών δεδομένων»...

■ Ο **Canfora** θα υποστηρίξει ότι «κραδαίνει επιδεικτικά τις ιστορικές πηγές για να μας πει τελικά (λες και επιβεβαιώνονται όλα από εκεί...) πολύ περισσότερα πράγματα από εκείνα που μπορεί κανείς να πάρει από τις πηγές»...

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ ΑΥΤΑ;

-
- ΗΡΟΔΟΤΟΣ: αφήγηση ενός *θριαμβευτικού* γεγονότος

- ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ: αφήγηση ενός *τραυματικού-συγκρουσιακού* γεγονότος
-

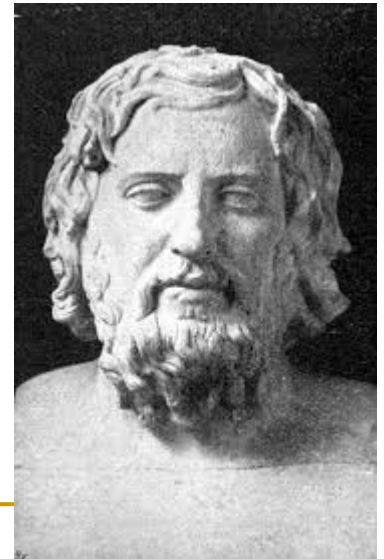
6) 430 – 354 π.Χ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΑΣ

- Συνέχισε τη συγγραφή του Πελ. Πολέμου και των γεγονότων μέχρι το 362 π. Χ.

- Έργα του: «*Ελληνικά*», «*Κύρου Ανάβαση*», «*Κύρου Παιδεία*»

→ Όχι βαθιά έρευνα, ούτε διεισδυτική ματιά...

7) Θεόπομπος, Πολύβιος, Αρριανός, (Πλούταρχος)...

8) **ΡΩΜΗ**: Τίτος Λίβιος (59 π.Χ – 17 μ.Χ.),
Τάκιτος (50 – 120 μ.Χ.)

9) **ΒΥΖΑΝΤΙΟ**: 4ος αιώνας μ.Χ.:

Ευσέβιος → «*Εκκλησιαστική Ιστορία*»

...Προκόπιος, Μιχαήλ Ψελλός, Άννα Κομνηνή,
Νικήτας Ακομινάτος, Γεώργιος Ακροπολίτης,
Γεώργιος Σφραντζής, Λαόνικος
Χαλκοκονδύλης, Κριτόβουλος...

10) **ΔΥΣΗ**: Άγιος Αυγουστίνος (354 – 430 μ. Χ.)
→ «*Η Πολιτεία του Θεού*»

11) ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ → «*Η ιστορία= ενασχόληση των πολυμαθών*»

- Λόγια Ιστορία (= η Ιστορία των αρχαιοδιφών)
- “*De re Diplomatica*” του μοναχού Dom Jean Mabillon (1681)

«Διπλωματική»: η επιστήμη που μελετούσε τους χάρτες προνομίων, τις συνθήκες και ποικίλα κείμενα, τα οποία ονομάζονταν «διπλώματα», προσπαθώντας να διακρίνει τις αυθεντικές από τις μη-αυθεντικές μαρτυρίες,
για να κατοχυρώσει (=νομιμοποιήσει) τις εκάστοτε εξουσίες...
- Μοναχικά Τάγματα Τραππιστών και Βολλανδιστών
- «*Επανάσταση στην ιστορία*»,
αντίστοιχη με αυτήν του Γαλιλαίου...

■ Φιλοσοφική Ιστορία:

→ Οι ιστορικοί αυτοί αντιτίθεται στους αρχαιοδίφες:

α) δίνουν μεγάλη σημασία στο παρόν,
αντλώντας απλώς από το παρελθόν επιχειρήματα
για να υποστηρίξουν τις θέσεις τους

β) αναζητούν επίμονα τις απαρχές του έθνους,
των βασιλιάδων και των ευγενών,
για να τους αποδομήσουν...

■ Μοντεσκιέ, Μακιαβέλλι, Μποσσουέ, Βολταίρος...

12) ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

1734: Πανεπιστήμιο του Göttingen (Gatterer, Schlözer, Heeren)

→ Μετάβαση από μια «ιστορία-ενασχόληση των πολυμαθών» (Αναγέννηση)
σε μια ιστορία που θέλει να είναι
ένας «γνωστικός κλάδος» (= επιστήμη)

→ Συλλογή των γεγονότων, αλλά και προσπάθεια να
συλληφθεί η εσωτερική τους σχέση,
μέσα στο πλαίσιο όμως της κοσμοθεωρίας του Διαφωτισμού

→ Η ιστορία γίνεται έτσι κατήχηση= μέσο διαφώτισης του λαού...

13) ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

- Καταστροφή πολλών δημόσιων και ιδιωτικών αρχείων,
διάλυση όλων των ιδρυμάτων ερευνών
(λόγω του μισητού παρελθόντος)
- «*Η Επανάσταση δεν ενδιαφέρθηκε
για την ιστορία,
γιατί ήδη τη δημιουργούσε...*»

- Αλλά, προκαλείται ένα εκπληκτικό πάθος για τη σύγχρονη ή άμεση ιστορία
→ παραγωγή πληθώρας *απομνημονευμάτων*
- Δημιουργείται μια ισχυρή αίσθηση του *φευγαλέου και εύθραυστου* των πραγμάτων, του σχετικού και του τυχαίου...
- Παρακινεί σε μια *‘στρατευμένη ιστορία’* (υπέρ ή κατά της Επανάστασης)

-
- Η Επανάσταση δημιουργεί μια ιστορία που θέλει να δώσει φιλοσοφικά ή πολιτικά μαθήματα *στους πολίτες* (= *ηθοπλαστική ιστορία*)
 - Δημιουργεί μια μοναδική έξαψη για καινούργια ερωτήματα, για νέα ιστορικά πεδία
-